

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Σαράντη Κ. Ορφανουδάκη

*Αναπληρωτή Καθηγήτή Συνταγματικού Δικαίου
στο Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης*

Σχόλιο στην απόφαση 3/2012 Αρείου Πάγου (Ολομ.)
Προδημοσίευση από το περιοδικό «ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ»

1. Τα πραγματικά περιστατικά της σχολιαζόμενης απόφασης.

Με την, κατά νόμο, προβλεπόμενη σύμπτωση βουλήσεων ιδρύθηκε Σωματείο με την επωνυμία «Ένωση Αξιωματικών Ενόπλων Δυνάμεων» και έδρα την Αθήνα. Καταστατικός σκοπός του μορφώματος ορίσθηκε: «1) η μέριμνα γενικά για τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου που διέπει την οργάνωση και λειτουργία των Ενόπλων Δυνάμεων, 2) η οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, διαλέξεων και συγκεντρώσεων, 3) η έκδοση εφημερίδας ή/και περιοδικού της Ένωσης ως και η δημιουργία ιστοσελίδας στο διαδίκτυο, με τα οποία θα ενημερώνονται τα μέλη της για τους στόχους, τους σκοπούς και τις δραστηριότητές της, 4) η παροχή νομικής ή άλλης βοήθειας στα μέλη για την αντιμετώπιση υπηρεσιακών ή άλλων προβλημάτων, 5) η συμμετοχή σε Συμβούλια ή Επιτροπές στα οποία συζητούνται θέματα που έχουν σχέση με τους Αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων και η συγκρότηση ειδικών επιτροπών για τη μελέτη επιστημονικών ή άλλων θεμάτων που ενδιαφέρουν την Ένωση, 6) η δια του Τύπου, των μέσων μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας καθώς και κάθε άλλου πρόσφορου μέσου προβολή των κάθε είδους προβλημάτων των μελών της Ένωσης, 7) η επαφή με τις διοικητικές αρχές, τους πολιτικούς και συνδικαλιστικούς φορείς με στόχο την προώθηση και επίλυση των επαγγελματικών και συνδικαλιστικών προβλημάτων των Ελλήνων Αξιωματικών, 8) κάθε πρόσφορο και νόμιμο μέσο που κατατείνει στην ικανοποίηση των επαγγελματικών και συνδικαλιστικών αιτημάτων των Ελλήνων Αξιωματικών, 9) απαγορεύεται ρητά στην Ένωση και τα μέλη αυτής: α) η κήρυξη και η συμμετοχή σε απεργία, β) η συμμετοχή των μελών της σε κάθε είδους εκδηλώσεις πολιτικών ή συνδικαλιστικών φορέων ή πολιτικών προσώπων ή η άσκηση προπαγάνδας υπέρ ή κατά αυτών. Εξαιρούνται τα συνέδρια και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις των συνδικαλιστικών φορέων, γ) η προσχώρηση ή η εγγραφή των μελών της ως μελών άλλων επαγγελματικών

οργανώσεων εκτός των Διεθνών Στρατιωτικών συνδικαλιστικών οργανώσεων ή η εκπροσώπηση άλλων εργαζομένων, δ) η με οιοδήποτε τρόπο ανάμειξη σε θέματα διοίκησης των Ενόπλων Δυνάμεων».

Κάνοντας χρήση σχετικού δικαιώματός τους οι ιδρυτές του, κατά τα προαναφερόμενα, Σωματείου ζήτησαν -από το αρμόδιο Δικαστήριο (Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών)- την αναγνώρισή του κατά Νόμο και την εγγραφή του στα οικεία βιβλία Σωματείων. Πράγματι, το Δικαστήριο έκανε δεκτή την αίτηση με την υπ' αριθ. 5265/2005 απόφασή του. Κατά της απόφασης αυτής άσκησε έφεση ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών Αθηνών, ο οποίος ζήτησε την αναστολή εκτέλεσης της εκδοθείσας απόφασης, πράγμα που πέτυχε και οδήγησε την προσωρινή διοίκηση του Σωματείου στην απόφαση αναστολής κάθε λειτουργίας της Ένωσης, μέχρις ότου «εκκαθαρισθεί» η υπόθεση¹. Κατόπιν τούτου, εξεδόθη η υπ' αριθ. 7666/2006 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, που έκανε δεκτή την έφεση, δεχόμενη ότι η αίτηση αναγνώρισης του σωματείου δεν είναι νόμιμη, γιατί από τους προαναφερόμενους σκοπούς του «είναι πρόδηλη η πρόθεση των ιδρυτών του προς δημιουργία συλλόγου, για να αναμειγνύεται στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των ενόπλων δυνάμεων και τον τρόπο προστασίας της έννομης τάξεως, ο οποίος έχει συνταγματικώς ανατεθεί στην αποκλειστική πρωτοβουλία και εγγύηση της κρατικής εξουσίας, που την υλοποιεί με πλέγμα νομοθετημάτων (άρθρ. 25 του Συντάγματος)» και, ως εκ τούτου, «οι σκοποί αυτοί αντιβαίνουν στις συνταγματικές επιταγές, το νόμο και τη δημόσια τάξη, γι' αυτό είναι άκυροι και συνεπιφέρουν την ακυρότητα ολόκληρου του καταστατικού, εφόσον αποτελούν το κύριο και ουσιώδες μέρος του».

Την αναίρεση της εφετειακής απόφασης ζήτησαν τα μέλη της προσωρινής διοικητικής επιτροπής του Σωματείου. Επί της αιτήσεως αυτής εξεδόθη η υπ' αριθ. 519/2010 απόφαση του Δ' Πολιτικού Τμήματος του Αρείου Πάγου, με την οποία παραπέμφθηκαν οι λόγοι αναίρεσης της, λόγω της εξαιρετικής σημασίας τους, στην πλήρη Ολομέλεια του Δικαστηρίου, η οποία, με την υπ' αριθμ. 3/2012 απόφασή της, έκανε δεκτό ότι το Εφετείο Αθηνών υπέπεσε στη νομική πλημμέλεια του άρθρ. 559 αριθ. 1 ΚΠολΔ και αναίρεσε την προαναφερόμενη υπ' αριθμ. 7666/2006 απόφασή του τελευταίου.

¹ Βλ. σχετική ανακοίνωση στην ιστοσελίδα της Ένωσης www.eaedyn.gr

2. Η δικανική κατάσταση της μείζονος πρότασης της πλειοψηφικής και της μειοψηφικής άποψης της σχολιαζόμενης απόφασης.

I. Η υπ' αριθμ. 3/2012 απόφαση της πλήρους Ολομέλειας του Αρείου Πάγου συσπείρωσε την συντριπτική πλειοψηφία των μελών της με αρετές σπάνιες για την πυκνή δομή της μείζονος πρότασης του σκεπτικού της, καθώς φαίνεται να έχει αφομοιώσει απολύτως το νέο δόγμα για το δικαίωμα (ή την ελευθερία), που στεγάζεται στο άρθρο 12 § 1 του ισχύοντος Συντάγματος. Ειδικότερα, η πλειοψηφία δέχθηκε ότι, με τη θέση σε ισχύ του Συντάγματος του 1975, εγκαταλείφθηκε ο προϊσχύσας όρος «δικαίωμα ή ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι» και προκρίθηκε ως ορθότερος ο όρος «δικαίωμα ή ελευθερία της συνένωσης»². Παραπέρα, γίνεται ξεκάθαρη η νομική φύση του δικαιώματος ως προεχόντως ατομικού με, επίσης, χαρακτηριστικό γνώρισμα την κατοχύρωση της συλλογικής και κοινωνικής αυτονομίας³. Η σημαντικότερη, πάντως, συμβολή της σχολιαζόμενης απόφασης στην ερμηνεία του άρθρου 12 § 1 του Συντάγματος, έγκειται στο γεγονός ότι το Δικαστήριο πανηγυρικά δέχθηκε πως η άσκηση του δικαιώματος δεν τελεί υπό την «ειδική επιφύλαξη του νόμου», ενώ προκαλεί εντύπωση ότι δεν παραπέμπει στην προηγούμενη νομολογία του και ειδικότερα στις υπ' αριθμούς 750/2004 του Δ' Τμήματός του⁴ και 41/2005 απόφαση της Ολομέλειας του⁵, που πρώτες υιοθέτησαν την πρόταση χρήσης του όρου «δικαίωμα της συνένωσης» και πρώτες διέγνωσαν ότι η ρήτρα «τηρώντας τους νόμους», που τίθεται ως προαπαίτηση από το συνταγματικό νομοθέτη για την απόλαυση του δικαιώματος της συνένωσης, δεν υπονοεί ειδική

² Για τα προβλήματα και τις συγχύσεις που δημιουργούνται από τη χρήση του όρου «δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι» και την πρόταση εισαγωγής των όρων «δικαίωμα της συνένωσης» ή «ελευθερία της συνένωσης», βλ. Σ. ΟΡΦΑΝΟΥΔΑΚΗ, Η ελευθερία της συνένωσης. Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 12 παρ. 1-4 του ισχύοντος Συντάγματος, υπό το φως της νομολογίας των ελληνικών δικαστηρίων, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 13-21.

³ Για τις συνενώσεις ως μορφώματα, που δημιούργησε η ιδιωτική και συντείνουν στη διαμόρφωση και διασφάλιση της κοινωνικής αυτονομίας, και ως υποκείμενα δικαίου (οργανισμοί), που διασφαλίζουν τη συλλογική και κοινωνική αυτονομία των μελών τους, βλ. Σ. ΟΡΦΑΝΟΥΔΑΚΗ, *ibid*, σελ. 140-145 και 163-189.

⁴ Η απόφαση έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ» της Τράπεζας Νομικών Πληροφοριών του Δ.Σ.Α.

⁵ Η απόφαση δημοσιεύθηκε σε: Αρμ 2005. 1720-1722

επιφύλαξη υπέρ του κοινού νομοθέτη⁶. Εν πάση περιπτώσει, η σχολιαζόμενη απόφαση έκανε δεκτό ότι η προαναφερόμενη ρήτρα «έχει την έννοια ότι τόσο ο καταστατικός σκοπός, όσο και η δραστηριότητα της ενώσεως ή του σωματείου πρέπει να μην αντιβαίνουν σε διατάξεις του νόμου, με αντικειμενικό και γενικό χαρακτήρα, που προστατεύουν έννομα αγαθά, τις οποίες υποχρεούται να τηρεί κάθε πολίτης στα πλαίσια της ατομικής του δραστηριότητας, όπως είναι οι ουσιαστικές ποινικές διατάξεις ή και άλλοι νόμοι ρυθμιστικοί της συστάσεως, οργανώσεως και λειτουργίας ενώσεων και σωματείων, όπως οι διατάξεις των άρθρων 78 επ. του ΑΚ ή άλλες διατάξεις, δημοσίας τάξεως, εμπίπτουσες στο κανονιστικό πεδίο της συλλογικής δραστηριότητας και εκφράσεως των πολιτών, χωρίς να στρέφονται κατά ορισμένου προσώπου ή ομάδος προσώπων και χωρίς να καθιστούν ανέφικτη ή να δυσχεραίνουν, δυσαναλόγως, την σύσταση ή την λειτουργία ενώσεως ή σωματείου». Ενδιαφέρον, άλλωστε, εμφανίζει η (από τη σχολιαζόμενη απόφαση) σύνδεση της έννοιας της «δημόσιας τάξης» με τις πρόνοιες των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 4 του ισχύοντος Συντάγματος, στο μέτρο που αναδεικνύει την υποχρέωση του νομοθέτη να μη δημιουργεί ρήγματα στην καθολικότητα απόλαυσης ατομικών δικαιωμάτων -άρα και του δικαιώματος της συνένωσης-, δημιουργώντας πολίτες ιδιαίτερων τάξεων, ομάδων ή κατηγοριών. Συνεπώς σ' αυτήν την ερμηνευτική προσέγγιση, η πλειοψηφία του Δικαστηρίου δέχθηκε ότι τα στελέχη και τα μέλη των Ενόπλων Δυνάμεων δεν αποτελούν ειδική κατηγορία πολιτών, που μπορεί να διαφοροποιηθεί από τους λοιπούς Έλληνες πολίτες, εξαιρούμενα από το προστατευτικό πεδίο εφαρμογής, καθώς περιπτώσεις ειδικών ρυθμίσεων, που συνδέονται με την απόλαυση πολιτικών και ατομικών δικαιωμάτων τους, ρητώς απαντώνται μόνον στις πρόνοιες των άρθρων 29 § 3, 56 §§ 1, 3 και 4 και 96 §§ 4 και 5 του ισχύοντος Συντάγματος.

Αν όμως, η πλειοψηφική σκέψη έχει τα προσόντα μιας υποδειγματικής διατύπωσης νεότερικού νομικού λόγου, δεν λείπουν και δύο «ενστάσεις», που δεν μπορούν να αποσιωπηθούν από τη κριτική υποχρέωση του επιστημονικού δόγματος. Ειδικότερα, η σχολιαζόμενη πλειοψηφική γνώμη:

⁶ Βλ. Σ. ΟΡΦΑΝΟΥΔΑΚΗ, ό.π., σελ. 197, όπου υποστηρίζεται ότι «η ρήτρα “τηρώντας τους νόμους” δεν συνιστά γνήσια επιφύλαξη υπέρ του νόμου, αλλά αυτονόητη επανάληψη της γενικής υποχρέωσης νομοταγούς συμπεριφοράς, που εξειδικεύεται ως υποχρέωση του φορέα του δικαιώματος της συνένωσης να συμμορφώνεται στις στοιχειώδεις δεσμεύσεις που εισάγονται με τη διάταξη του άρθρου 5 § 1 του ισχύοντος Συντάγματος, για όλα τα υποκείμενα στην ελληνική έννομη τάξη (φυσικά ή νομικά) πρόσωπα». Πρβλ. και Ιφ. ΚΑΜΤΣΙΔΟΥ, Η επιφύλαξη υπέρ του νόμου, ως περιορισμός, εγγύηση και διάμεσος των ελευθεριών, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 112-117, 326 επ.

α) για λόγους που δεν είναι απολύτως κατανοητοί, εμμένει στην «ιδιαιτερότητα» της εργασιακής σχέσης του Κράτους με τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων, εξικνούμενη μάλιστα μέχρι την κατάταξη αυτής της σχέσης μεταξύ των λεγομένων «ειδικών σχέσεων εξουσίας». Αυτή η αναφορά-κατάταξη, όμως, δεν φαίνεται να υπηρετεί την επιχειρηματολογία της σχολιαζόμενης γνώμης, αν -εν τοις πράγμασι- δεν την υπονομεύει. Πράγματι, η παραδοσιακή ορολογία του δημοσίου δικαίου, υπό την επήρεια του γερμανικού συνταγματικού θετικισμού του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα, συνέβαλε στην παραδοχή ύπαρξης «ειδικών σχέσεων εξουσίας» για σύνολα πολιτών, όπως οι στρατιωτικοί, που εθωρούντο (ως εκ της αποστολής τους και της υπαγωγής τους σε μια απολύτως ιεραρχημένη πυραμίδα κρατικών λειτουργών) αποψιλωμένοι φορείς ελευθεριών, για την απόλαυση των οποίων ήταν θεμιτή η εξαίρεση ή η επιβολή περιορισμών, ακόμα και χωρίς νομοθετική πρόβλεψη⁷ και

β) αντιφάσκοντας ευθέως προς τις προηγούμενες ορθές παραδοχές της για την έννοια της ρήτρας «τηρώντας τους νόμους» του άρθρου 12 § 1 του Συντάγματος, αποδέχεται, επικαλούμενη μάλιστα και το άρθρο 11 της ΕΣΔΑ, ότι «ο νομοθέτης, μπορεί με ειδική νομοθετική ρύθμιση να θέσει μόνο περιορισμούς στους υπηρετούντες στις Ένοπλες Δυνάμεις, που τελούν σε καθεστώς ειδικής σχέσεως εξουσίας προς το κράτος, στην άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων τους, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα συστάσεως ενώσεων, που, όμως, δικαιολογούνται από την φύση της σχέσεώς τους με το κράτος και των συναφών υποχρεώσεών τους που απορρέουν από αυτή τη σχέση, οι οποίοι, πάντως, ελέγχονται με βάση την αρχή της αναλογικότητας, και, σε κάθε περίπτωση, δεν επιτρέπεται, κατ' εφαρμογή της αρχής του απροσβλήτου του πυρήνος των θιγόμενων ατομικών δικαιωμάτων, να αναιρούν, στην ουσία τους, τα άνω δικαιώματα». Από την ανάγνωση και μόνον του παραθέματος αυτού είναι προφανής η αντίφαση, που οδηγεί τον αναγνώστη στην αμήχανη θέση να μην μπορεί να κατανοήσει τί, επιτέλους, δέχεται η πλειοψηφία της σχολιαζόμενης απόφασης; Η

⁷ Για τις ιδιαίτερες κατηγορίες φορέων των δικαιωμάτων και κριτική της θεωρίας της «ειδικής σχέσης εξουσίας» βλ. Κ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, έκδ. γ', 2006, σελ. 54-56. Πρβλ. από την παλαιότερη βιβλιογραφία Α. ΜΑΝΕΣΗ, Συνταγματικά Δικαιώματα, α', Ατομικές Ελευθερίες, εκδόσεις Σάκκουλα, δ' έκδ., Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 45 και Π. ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, τ. Α', εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 164-169, Βλ., τέλος, τη σταδιακή απεμπλοκή του Συμβουλίου της Επικρατείας από τη νομολογία του, που ενέτασσε τη θεωρία της «ειδικής σχέσης εξουσίας» τις ΣτΕ (ολομ.) 395/1978 ΤοΣ 1978.176 επ., ΣτΕ (ολομ.) 3634/1979 ΤοΣ 1979/113 επ. και ΣτΕ (ολομ.) 867/1988 ΔιΔικ 1989.303 επ.

ρήτρα «τηρώντας τους νόμους» συνιστά υπόμνηση νομοταγούς συμπεριφοράς ή είναι μια γνήσια επιφύλαξη υπέρ του κοινού νομοθέτη, που εξοπλίζεται με την εξουσία ρύθμισης (άρα και περιορισμού) των δικαιωμάτων για την εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος ή, ακόμα και «να υιοθετεί εκείνες τις διατάξεις που, έστω και αν συνεπάγονται κάποιες δεσμεύσεις στην ατομική αυτονομία, είναι αναγκαίες, προκειμένου όλα τα μέλη του κοινωνικού συνόλου, και προφανώς οι φορείς της περιοριζόμενης ελευθερίας, να διατηρήσουν τη δυνατότητα αυτοπροσδιορισμού τους και ίση κοινωνική κοινωνική αξιοπρέπεια»⁸ ; Το ερώτημα και η απάντησή του είναι προφανές ότι έχουν εξαιρετική σημασία και ξεπερνούν τις διαστάσεις ενός απλώς μεθοδολογικού προβλήματος. Η πρώτη εκδοχή, σε αντίθεση με τη δεύτερη, δεν επιτρέπει στο νομοθέτη καμία παρέμβαση, πέραν εκείνων των υποχρεώσεων που εισάγονται για κάθε υποκείμενο στην ελληνική έννομη τάξη (φυσικό ή νομικό) πρόσωπο. Στη δεύτερη, κάθε περιορισμός είναι ανεκτός, αρκεί να σέβεται τους «περιορισμούς των περιορισμών» που προαπαιτούν επιστήμη και νομολογία. Ως εκ τούτου είναι σαφές ότι στο ίδιο σκεπτικό της απόφασης δεν μπορούν να «φιλοξενούνται» και οι δύο εκδοχές. Προκαλούν σύγχυση και απομειώνουν την αξία μιας απόφασης, που προφανώς κλίνει υπέρ της πρώτης εκδοχής, αλλά αστόχησε με την αναφορά στη δεύτερη.

II. Η ασθενέστατη μειοψηφική γνώμη, τριών -μόνον- μελών του Δικαστηρίου, δεν επιτρέπει την μεμψιμοιρία μιας κριτικής που δεν θα αναγνώριζε μόχθο πνευματικό και προσπάθεια νομικής θεμελίωσης σε προσεγγίσεις, που βεβαίως δεν μπορούν να διεκδικήσουν πλήρη στοίχιση με τις ανάγκες του σύγχρονου κοινωνικού βίου, αλλά πάντως δικαιολογούνται από την μακρόχρονη αδυναμία του Ανωτάτου Δικαστηρίου να αφομοιώσει τις νεότερες απόψεις και εξελίξεις. Πράγματι, η μειοψηφική γνώμη συγκροτήθηκε σε μια εξαιρετικά συντηρητική θέση, που είδε στο σωματείο των Αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων «υποκρυπτόμενη» συνδικαλιστική δράση, η οποία απαγορευόταν μέχρι τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, σύμφωνα με την καταργηθείσα τέταρτη παράγραφο του δωδέκατου άρθρου του Συντάγματος⁹, καθώς δέχεται ότι ναι μεν υφίσταται προστασία της

⁸ Έτσι Ιφ. ΚΑΜΤΣΙΔΟΥ, ό.π., σελ. 351-352.

⁹ Η παράγραφος τέσσερα του δωδέκατου άρθρου του Συντάγματος του 1975, που όριζε ότι «[μ]ε νόμο μπορεί να επιβληθούν περιορισμοί στο δικαίωμα των δημόσιων υπαλλήλων να συνεταιρίζονται. Περιορισμοί του δικαιώματος αυτού μπορεί να επιβληθούν και στους υπαλλήλους οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή δημόσιων επιχειρήσεων», καταργήθηκε

συνδικαλιστικής δράσης των πολιτικών υπαλλήλων όχι όμως των στρατιωτικών. Παραπέρα, η μειοψηφική γνώμη, αθροίζοντας, στην εσφαλμένη προϋποθέση ότι ισχύει μια καταργημένη νομοθετική επιταγή, την διάταξη του άρθρου 23 § 1 του ισχύοντος Συντάγματος, δέχεται ότι η άσκηση του δικαιώματος της ίδρυσης σωματείου υπόκειται σε ρύθμιση, άρα και περιορισμό, δεκτικό των σταθμιστικών ελέγχων που επιβάλλονται από την προβλεπόμενη στο άρθρο 25 § 1 του ισχύοντος Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας, καθώς η απαγόρευση σύστασης ενώσεων εντός του στρατεύματος συνιστά «αναγκαίο και εύλογο μέτρο», εν όψει διατήρησης της στρατιωτικής πειθαρχίας, που συνιστά σκοπό «μεγάλης σπουδαιότητας».

3. Οι υπαγωγικές κρίσεις της σχολιαζόμενης απόφασης. Συμπερασματικές παρατηρήσεις.

I. Στην ελάχισσα πρότασή της η πλειοψηφική γνώμη συμπεριέλαβε τα πραγματικά περιστατικά, παραθέτοντας αφενός τους καταστατικούς σκοπούς και τα περιγραφόμενα στο καταστατικό μέσα προς επίτευξη των επιλεγέντων σκοπών του υπό αναγνώριση σωματείου, και αφετέρου τις αιτιολογίες της εφετειακής απόφασης, σύμφωνα με τις οποίες «α) η συλλογική δραστηριότητα των υπηρετούντων στις ένοπλες δυνάμεις είναι "εμμέσως" απηγορευμένη από το Σύνταγμα, β) δεν υφίσταται νόμος ρυθμιστικός της ασκήσεως του ατομικού δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι, από τους υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις οι δε κείμενες διατάξεις, όπως το άρθρο 30α που προστέθηκε στον Ν. 1264/1982 με το άρθρο 1 του Ν. 2265/1994, δεν ήταν εφαρμοστέες ούτε και αναλογικώς, γ) "... είναι πρόδηλη η πρόθεση των ιδρυτών του προς δημιουργία συλλόγου, για να αναμειγνύεται στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των Ενόπλων Δυνάμεων και τον τρόπο προστασίας της έννομης τάξεως, ο οποίος έχει συνταγματικώς ανατεθεί στην αποκλειστική πρωτοβουλία και εγγύηση της κρατικής εξουσίας, που την υλοποιεί με πλέγμα νομοθετημάτων (άρθρ. 25 του Συντάγματος)». Στην κρισιολογία της η πλειοψηφία του Δικαστηρίου, συνεπής προς την μείζονα πρότασή της, έκανε δεκτό ότι η εφετειακή απόφαση έσφαλε, καθώς, εναντίον του άρθρ. 559 αριθ. 1 ΚΠολΔ, δεν εφάρμοσε τις διατάξεις των άρθρων 12 § 1 του Συντάγματος, 11 της ΕΣΔΑ, 78, 79, 80 και 81 ΑΚ, ενώ άλλωστε οι ιδρυτές του σωματείου είναι φορείς του

με την παράγραφο Α του από 6-4-2001 Ψηφίσματος της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής (ΦΕΚ 84/17-4-2001, τ. Α').

δικαιώματος της συνένωσης και κανένας από τους σκοπούς του σωματείου δεν αντιτίθεται τα χρηστά ήθη ή κάποιο κανόνα δημόσιας τάξης.

II. Στην ελάχιστονα πρότασή της η μειοψηφική γνώμη συμπεριέλαβε τις αιτιολογίες της εφετειακής απόφασης, σύμφωνα με τις οποίες *«το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, έκρινε: α) πως δεν μπορεί να εφαρμοστεί το άρθρο 30Α του Ν. 1264/1982, που αφορά τον συνδικαλισμό στο χώρο της Ελληνικής Αστυνομίας και β) απέρριψε, ως μη νόμιμη την αίτηση, δεχθέν, πως οι σκοποί του καταστατικού της πιο πάνω ένωσης, οδηγούν σε ανάμειξη στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των ενόπλων δυνάμεων»* και παραθέματα από τους καταστατικούς σκοπούς του υπό αναγνώριση σωματείου και των δικογράφων της αναίρεσης και των ενώπιον του Εφετείου υποβληθεισών προτάσεων. Στην κρισιολογία της η μειοψηφία του Δικαστηρίου, συνεπής στις νομικές παραδοχές της, όπως εξετέθησαν παραπάνω, κατέληξε ότι είναι *«πρόδηλο, πως υπάρχει εμφανής ο συνδικαλιστικός σκοπός της πιο πάνω Ένωσης, ο οποίος άλλωστε, ρητά αναφέρεται στα παραπάνω δικόγραφα. Είναι, ωσαύτως φανερό, πως, σε περίπτωση αποδοχής της αίτησης, θα υπάρχει πλήρης διασάλευση της στρατιωτικής πειθαρχίας και ανάμειξη στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των ενόπλων δυνάμεων, εφ' όσον δεν είναι δυνατόν, άλλως, να νοηθεί "... επαφή με πολιτικούς και συνδικαλιστικούς φορείς, βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου, ικανοποίηση επαγγελματικών αιτημάτων". Τούτο, δε, σύμφωνα με τις νομικές σκέψεις που προπαρατέθηκαν, δεν είναι νόμιμο. Ούτε, όμως, (amajori ad minus), είναι, για την ταυτότητα του νομικού λόγου, επιτρεπτή, η ίδρυση σωματείου, (μη συνδικαλιστικού), εφ' όσον ο σκοπός και τα μέσα επίτευξής του, δεν διαφοροποιούνται, ούτε η νομική μορφή της ένωσης αναιρεί την ουσία του νομικού προβλήματος»*.

III. Συμπερασματικά κρινόμενη η σχολιαζόμενη απόφαση, επιτρέπει την κατάταξή της μεταξύ των αποφάσεων, οι οποίες επιλύουν με τόλμη και φαντασία σειρά ζητημάτων που κείνται στη ζέουσα ζώνη της κοινωνικής και νομικής πραγματικότητας. Οι αντιφάσεις της πλειοψηφικής γνώμης δεν της στερούν τα χαρακτηριστικά της -εν τέλει- ορθοτομούσας δικαστικής κρίσης, ενώ η εσφαλμένη νομική υπαγωγή και η διαισθητική αποδοχή, εκ μέρους της μειοψηφούσας γνώμης, των δήθεν αποδειχθέντων «πραγματικών προθέσεων» των αναιρεσιόντων, δεν απομειώνουν την αξία της απόφασης, αλλά αντίθετα αποδεικνύουν την καλή θεσμική λειτουργία του Δικαστηρίου.